

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 1.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.1.21>

УДК 351:862.44

Т. О. Татарнікова,

здобувач, Національний університет цивільного захисту України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5470-8288>

ВНУТРІШНЯ БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА: ВПЛИВОВІ ЧИННИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

T. Tatarnikova,

Applicant, National University of Civil Defence of Ukraine

INTERNAL SECURITY POLICY: INFLUENTIAL FACTORS AND WAYS OF IMPROVEMENT

У статті здійснено дослідження впливових чинників та шляхів вдосконалення щодо внутрішньої безпекової політики. Зокрема, з'ясовано ключові проблеми вдосконалення внутрішньої безпекової політики. Виокремлено чинники, зокрема, дестабілізуючі, що впливають на внутрішню безпекову політику. Обґрунтовано необхідність створення системи забезпечення внутрішньої безпеки.

Зазначено, що внутрішня безпека суспільства – це такий стан його основних інститутів, при якому забезпечується захист людини та громадянина, майна, основних громадських та державних інститутів, національних цінностей та способу життя, стабільність існування від будь-яких злочинних посягань, що виходять від організацій та окремих осіб усередині країни.

Показано, що діяльність із забезпечення внутрішньої безпеки представлена комплексом чинників, які впливають внутрішню безпеку українського суспільства на сучасних умовах, а також формування цілей і пріоритетів діяльності державних та громадських інститутів. При цьому ступінь нестабільності суспільних відносин у нинішніх умовах України є результатом впливу низки факторів, зокрема, політичних, економічних, соціальних, морально-психологічних, внутрішньої політики влади, недостатньої готовності влади до правового управління суспільством, стану інститутів управління соціальною сферою на регіональному та місцевому рівні, становища кримінальної юстиції, впливу зовнішніх загроз та порушення балансу між ступенем демократизації суспільства та рівнем соціального контролю.

Підкреслено, що найважливішими універсальними методами забезпечення внутрішньої безпеки суспільства є переконання та примус, а також адміністративні, правові, економічні, соціально-психологічні та комплексні методи соціального управління. Використання зазначених методів виявиться ефективним у тому випадку, якщо вони застосовуватимуться з урахуванням процесів розвитку, що відбуваються у сфері внутрішньої безпеки суспільства.

Відзначено, що у цілому аналіз внутрішньої безпеки суспільства з усією очевидністю підтверджує, що цей соціальний феномен є динамічною, досить відкритою соціальною системою зі своїми структурними та функціональними компонентами, механізмом їхньої взаємодії.

The article studies influential factors and ways of improving of the internal security policy. In particular, the key problems of improving of internal security policy are clarified. The factors, in particular, destabilizing ones, affecting the internal security policy are allocated. The necessity of creating of an internal security system is substantiated.

It is specified that the internal security of society is such a state of its main institutions, which ensures the protection of a person and a citizen, property, basic public and state institutions, national values and way of life, stability of existence from any criminal encroachments emanating from organizations and individuals inside the country.

It is shown that the activities of the internal security insuring are represented by a complex of factors that affect the internal security of Ukrainian society in modern conditions, as well as the formation of goals and priorities of the activities of state and public institutions. At the same time, the degree of instability of social relations in the current conditions of Ukraine is the result of the influence of a number of factors, in particular, political, economic, social, moral and psychological ones, internal policies of the authorities, insufficient readiness of the authorities for the legal management of society, the state of institutions for managing of the social sphere at the regional and local levels, the situation of criminal justice, the impact of external threats and the violation of the balance between the degree of democratization of society and the level of social control.

It is emphasized that the most important universal methods of ensuring of the internal security of society are persuasion and coercion, as well as administrative, legal, economic, socio-psychological and complex methods of social management. The use of these methods will be effective if they are applied taking into account the development processes taking place in the field of internal security of society.

It is noted that in general the analysis of the internal security of society evidently confirms that this social phenomenon is a dynamic, rather open social system with its structural and functional components, the mechanism of their interaction.

Ключові слова: *внутрішня безпека, внутрішня безпекова політика, чинники, система, суспільні відносини.*

Keywords: *internal security, internal security policy, factors, system, social relations.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Стан внутрішньої безпеки українського суспільства та системи її забезпечення дозволяє констатувати, що ідея про серйозну небезпеку нестабільності суспільних відносин як основну внутрішню загрозу та необхідність цілеспрямованої діяльності державних та громадських інститутів щодо усунення цієї загрози в цілому знайшла своє підтвердження і виявилася досить плідною у науково-

теоретичному відношенні. Вищенаведене обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз методологічних основ дослідження проблем забезпечення внутрішньої безпеки українського суспільства з усією очевидністю показав актуальність та науково-практичну значущість цього феномену. Саме в його основних сферах – економічній, політичній, соціальній, екологічній, інформаційній, оборонній (військовій), громадській – зароджуються та розвиваються протиріччя, які зумовлюють виникнення різних внутрішніх джерел небезпеки, зокрема кримінальних.

Слід при цьому зазначити, що питання формування внутрішньої безпекової політики в сучасних умовах, підлягали неодноразовому дослідженню з боку вчених і практиків, зокрема, таких, як: В. Вагапов, О. Гончаренко, О. Лемак та ін. однак співвідношення впливових чинників та шляхів вдосконалення у цьому контексті все ще залишається недостатньо дослідженим.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є дослідження впливових чинників та шляхів вдосконалення щодо внутрішньої безпекової політики.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується поставити та вирішити такі завдання:

- з'ясувати ключові проблеми вдосконалення внутрішньої безпекової політики;
- виокремити чинники, зокрема, дестабілізуючі, що впливають на внутрішню безпекову політику;
- обґрунтувати необхідність створення системи забезпечення внутрішньої безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У цьому зв'язку слід уточнити визначення внутрішньої безпеки українського суспільства, зміст, а також основні структурні та функціональні

елементи системи її забезпечення. Відповідно, можна зазначити, що основним проявом внутрішньої загрози для внутрішньої безпеки у сучасних умовах є зростання соціальної поляризації, діяльність організованої злочинності, корупції, тероризму, наркоманії. Відповідно, необхідно виокремити основні шляхи оптимізації діяльності державних та правоохоронних органів, громадських організацій та об'єднань щодо усунення внутрішніх загроз безпеці українського суспільства на загальнонаціональному та регіональному рівнях [2; 4].

На основі філософсько-соціологічних, політологічних підходів та теоретичних поглядів системології національної безпеки, а також узагальнення досвіду формування системи забезпечення внутрішньої безпеки реальним є вирішення проблеми, що має важливе значення для безпеки особистості, суспільства та держави:

- розробити теоретико-методологічні основи цього соціального феномену;
- визначити основні фактори, що чинять на неї істотний вплив;
- виявити теоретичні джерела, наукові принципи та методи, структурні та функціональні елементи цієї найважливішої підсистеми національної безпеки, а також механізм її забезпечення.

Поняття «безпека» як найскладніше соціальне явище об'єктивно носить конкретно-історичний характер й тісно пов'язано з усіма напрямками і формами взаємодії у системі особистість - суспільство - держава. Їх місце та роль динамічні та визначаються характером суспільних відносин, політичним устроєм, ступенем внутрішніх та зовнішніх загроз. У цьому випадку особистість постає як стійка система соціально значущих рис, що характеризує індивіда як члена суспільства чи спільноти. Держава є формою політичної організації суспільства. У широкому значенні слова внутрішня складова безпеки суспільства означає захищеність основних його суб'єктів (людина та держава) від загроз, що походять від процесів, організацій, осіб та об'єктів, що знаходяться під управлінням держави або на її території.

Найбільшою мірою внутрішня безпека проявляється у суспільній сфері, яка органічно пов'язана з особистою безпекою громадян та громадським порядком [1; 3].

Внутрішня безпека суспільства – це такий стан його основних інститутів, при якому забезпечується захист людини та громадянина, майна, основних громадських та державних інститутів, національних цінностей та способу життя, стабільність існування від будь-яких злочинних посягань, що виходять від організацій та окремих осіб усередині країни.

Діяльність із забезпечення внутрішньої безпеки представлена комплексом чинників, які впливають на внутрішню безпеку українського суспільства на сучасних умовах, а також формування цілей і пріоритетів діяльності державних та громадських інститутів. При цьому ступінь нестабільності суспільних відносин у нинішніх умовах України є результатом впливу низки факторів:

- політичних;
- економічних;
- соціальних;
- морально-психологічних;
- внутрішньої політики влади;
- недостатньої готовності влади до правового управління суспільством;
- стану інститутів управління соціальною сферою на регіональному та місцевому рівні;
- становища кримінальної юстиції;
- впливу зовнішніх загроз та порушення балансу між ступенем демократизації суспільства та рівнем соціального контролю [2; 5].

Вивчення та усунення дестабілізуючих факторів, а також соціально-правовий контроль є найбільш гуманним та перспективним аспектом забезпечення внутрішньої безпеки суспільства, що і є радикальною стратегією боротьби з усіма внутрішніми загрозами. Вирішення цього завдання має здійснюватися через такі сфери соціальної політики, як сім'я,

освіта, освіта, молодь, зайнятість, охорона здоров'я, виховання, задіяння ресурсів релігійних конфесій та етнокультурних механізмів.

Найважливішою теоретичною основою діяльності державних органів щодо забезпечення внутрішньої безпеки суспільства є історично вироблені та практично виправдані такі соціально-правові та організаційні принципи забезпечення внутрішньої безпеки суспільства, як:

- гуманізм;
- соціальна справедливість;
- об'єктивність;
- конкретність;
- ефективність;
- поєднання централізації та децентралізації;
- опора на підтримку та довіра народу;
- поєднання гласності та професійної таємниці, законність;
- дотримання балансу життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави;

- єдність взаємозв'язку та збалансованості всіх видів безпеки, зміни їх пріоритетності залежно від ситуації, а також принципи диференціації та фіксування функцій та повноважень, відповідальності у межах компетенції, поєднання лінійних та функціональних основ, колегіальності та єдиноначальності та інші [1; 4].

Найважливішими універсальними методами забезпечення внутрішньої безпеки суспільства є переконання та примус, а також адміністративні, правові, економічні, соціально-психологічні та комплексні методи соціального управління.

Використання зазначених методів виявиться ефективним у тому випадку, якщо вони застосовуватимуться з урахуванням процесів розвитку, що відбуваються у сфері внутрішньої безпеки суспільства [3; 4].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.
Таким чином, аналіз внутрішньої безпеки суспільства з усією очевидністю

підтвердив, що цей соціальний феномен є динамічною, досить відкритою соціальною системою зі своїми структурними та функціональними компонентами, механізмом їхньої взаємодії.

Для забезпечення внутрішньої безпеки необхідно створення системи, яка повинна включати наступне:

- наукова теорія, доктрина, політика, стратегія та тактика;
- сукупність різних інститутів влади та громадських організацій, що займаються цією сферою безпеки;
- норми права та моралі;
- засоби, способи та методи досягнення внутрішньої безпеки суспільства.

В основі системи внутрішньої безпеки суспільства лежать інтереси. Інтереси особистості, суспільства та держави взаємопов'язані та взаємозалежні за низкою підстав:

- непорушність конституційного лад;
- політична, економічна та соціальна стабільність, які є інтересом держави, та підтримуються інтересом суспільства у досягненні та підтримці суспільної згоди та інтересом особистості у реалізації конституційних прав та свобод;
- інтерес особистості у забезпеченні особистої безпеки підтримується інтересом суспільства у зміцненні демократії, створенні правової держави та інтересом держави у безумовному забезпеченні законності та підтримці правопорядку. Все це сприяє реалізації їхнього спільного інтересу у забезпеченні внутрішньої безпеки українського суспільства.

Література

1. Гончаренко О. М., Лисицин Е. М., Вагапов В. Б. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. *Наука і оборона*. 2002. № 1. С. 18–24.

2. Корж І. Ф. Державна безпека: методологічні підходи до системи складових понять. *Правова інформатика*. 2012. № 4(36). С. 69–75.

3. Мюджахіт Б., Стельмах А. Сучасні аспекти формування та реалізації публічної безпеки: європейський досвід. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2023. № 5. С. 6–17.

4. Лемак О. Забезпечення національної безпеки як функція держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 38. С. 64–67.

5. Рижук Ю. М. Забезпечення органами місцевого самоврядування прав людини в умовах воєнного стану. *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 25–30.

References

1. Honcharenko, O. M., Lysytsyn, E. M. & Vahapov V. B. (2002), “The concept of national security in the context of national interests of Ukraine”, *Nauka i oborona*, vol. 1, pp. 18–24.

2. Korzh, I. F. (2012), “State security: methodological approaches to the system of constituent concepts”, *Pravova informatyka*, vol. 4(36), pp. 69–75.

3. Lemak, O. (2016), “Ensuring national security as a function of the state”, *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 38, pp. 64–67.

4. Miudzhakhit, B. & Stelmakh, A. (2023), “Modern aspects of the formation and implementation of public security: European experience”, *Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia*, vol. 5, pp. 6–17.

5. Ryzhuk, Yu. M. (2023), “Ensuring of the human rights by local self-government bodies under martial law”, *Kyivskyi chasopys prava*, vol. 4, pp. 25–30.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2024 р.